

VALURILE ROMANE

Valurile sau șanțurile romane sunt cele mai interesante urme de pe timpurile Romanilor și ne interesează îndeosebi pe noi bănățeni, fiind ele în mare parte aici la noi ridicate și pe alocuri, în *Oreșaf*, *Opațița*, păstrate aproape neatins. Tot așa și însemnătatea lor a fost mai mare aici la noi. Interesante sunt prin faptul că foarte mulți au scris despre ele, căutând să le dea explicația referitoare la distinația lor.

Unii căutau să le califice de graniță, alții de drum și dig apă-rător contra inundațiilor. Alții le-au considerat drept fortificații de pă-mânt, asemănându-le — în mic — zidurilor chinezești. Unii le tăgă-duiau chiar originea lor romană, zicând că ar fi fost săpate de alte popoare, mai înainte de Romani. În privința aceasta însă mai toate izvoarele de seamă susțin originea lor romană și în sensul acesta figu-rează în istoria popoarelor vechi precum și în descrieri și pe hărți.

Că valurile romane nu au putut fi folosite pentru comunicații ori contra inundațiilor, ne arată direcția și felul cum au fost făcute. În unele părți sunt duble cu interval mic de 4—14 km. având aceeaș direcție și trec *perpendicular* peste râuri, iar în alte părți, în *Bacica*, chiar întortochiate, întretăindu-se și încrucișându-se formând o parte de șanț pe o distanță relativ mică (20—30 km.) un arc, care este în-cheiat de alt șanț drept coardă și din mijlocul acestei corzi pornind spre răsărit al treilea șanț, ca o rază a cercului ce cuprinde în el toate părțile de șanț aici descrise. Tot în *Bacica*, mai spre apus, înce-pând dela orașul *Apatin* de lângă Dunăre, pornește spre sud-est un alt șanț roman și se termină la vreo 22 km., chiar la capătul unei vâne mlăștinoase așa numită *Mostunga bara*, cu care împreună formează o linie continuă de la Dunăre până la Dunăre, formând astfel o linie închisă de apărare la sânul Dunării.

E vădit deci că valurile romane nici pentru apărarea regiunii contra inundațiilor nu au servit, cu atât mai puțin de frontieră.

Dealtmintrelea drumurile de comunicație, ale Romanilor sunt cunoscute și azi, fiind de toți scriitorii timpurilor romane bine și uni-form precizate. (Vezi *Tabula Peutingeriană*).

Dacă voim să știm pentru ce scop au fost făcute șanțurile ro-mane, va trebui să le cunoaștem în *natură*, când vom putea culege unele constatări cari în mod absolut exact ne vor duce la convingerea ce

trebuie să avem. Toate ce s'au scris până acum, se bazează în mare parte pe bănueli și de aceea s'au putut naște atâtea păreri diferite, ori dacă a și fost cineva la fața locului (Fröchlich) datele culese la fața locului nu le-a identificat cu datele serioase ale istoricilor mari, ci s'a mulțumit numai cu constatările făcute, tratând chestia și mai departe ca o ipoteză.

Drept aceea va trebui să cunoaștem unde se află, cum sunt ridicate și ce popoare au locuit părțile pe unde trec șanțurile romane.

Cele mai dezvoltate și sistematice șanțuri romane se află la noi în *Banat* și se întind în două linii de aceeași direcție. Linia întâia se începe în hotarul comunei *Grebenăț* la înălțimile acoperite cu pădure ale dealului *Dumacia*, trecând spre nord în hotarul comunelor *Oreșat*, *Parta*, *Zăgaița*, *Podporani*, *Vârșeț*, *Jamul mic*, *Gherman*, *Butin*, apoi după o întrerupere ca de 10 km. continuă peste hotarul comunelor *Șipet*, *Stamora-română*, *Moșnița*, *Bucovăț*, *Remeta*, *Ianova*, *Bencecul-român*.

Linia a doua se începe lângă Dunăre la comuna *Cuvin* ținându-se de marginea stepei de nisip a erariului și trece prin hotarul comunelor *Deliblată*, *Mramorac*, *Petrovoșelo* și *Alibunar*, unde se întrerupe ca să continue numai la 40—50 km. la comuna *Opațița*. La *Alibunar* linia doua de apărare de fapt nu se întrerupe, fiind și azi în locul întrerupt terenul mocirlos, fapt ce asigură continuitatea liniei de apărare. Dela *Opațița* spre răsărit la 6 km. se întrerupe, precum am arătat, la comuna *Sân-Gheorghe*, linia întâia, la *Opațița* șanțurile se încep într'o pădure seculară și sunt ridicate în trei linii paralele cu interval de 5 metri între ele, fiind șanțul de către răsărit mai puternic și celelalte două mai mici.

În linia doua continuă valurile dela *Opațița* tot spre nord peste comuna *Folia*, *Jebel*, *Păduricea (Lighed)*, *Chișoda*, *Timișoara*, *Cereteaz*, *Fibiș*, de unde începând i-se pierde urma până peste râul *Mureș*. Dela *Mureș* începând, iar se văd șanțurile romane până la comuna *Gioroc* din județul *Arad*.

În jud. *Arad* încă se văd ridicături de pământ interesante d. e. cele de sub *Panatul-Nou* formând un cerc prelungit închis, iar cele dela comuna spre nord-est și nord-sud-est au unghiuri ascuțite de ca 66° și 30°, cărora laturile, pe semne, au fost împreunate formând astfel o întăritură de pământ închisă.

Precum vedem, șanțurile se întind dela *Dunăre* până peste *Mureș* formând linii duble, pe alocuri triple, trecând peste văi, culmi, ape și mocirle, chiar sprijinindu-se pe aceste din urmă pentru a-și asigura continuitatea.

Forma și așezarea șanțurilor ne lasă să afirmăm, că ele erau de fapt fortificații cu menirea să împiedece năvălirea dușmanului, ceea ce se va vedea și din următoarele expuneri. Se susținea în general că *Romanii* au făcut șanțurile după ce ocupaseră *Dacia*, ca să asigure provincia aceasta bogată de năvălirea popoarelor barbare. S'au lovit însă mai toți de forma șanțurilor ce arată clar că ele trebuiau să

fi avut menirea să apere locuitorii din spre apus de atacurile locuitorilor dela răsărit. De aici derivă părerea unora, că șanțurile nu ar fi de origină romană.

În privința aceasta ne deslușesc pe deplin istoricii mari ai timpurilor romane, cari spun, că *Pannonia* devenind sub *August* provincie romană, imperiul roman deveni prin două părți expus loviturilor popoului dac . . . Din care cauză „Romanii atacă pe Daci chiar peste Dunăre sub *Aelius Catus* și strămută pe râpa dreaptă a fluviului vreo 50.000 oameni . . . pentru a spori populația transdanubiană . . .” (*Xenopol*, Vol. I, pag. 119) apoi „ . . . *Tiberiu*, fiul vitreg al lui *August*, lovește și biruește tribul dac al Apulilor . . . malurile Dunărei, le întărește prin o mulțime de castele și se așează în ele puternice garnizoane . . .” Până pe timpul lui *Vespasian* (69—79 a. C.) *Dacii continuă a neliniști provinciile romane așezate pe malul drept al Dunării*, ceea ce silește pe acest împărat a repeta operația executată cu câțiva ani mai înainte de *Aelius Catus*. Anume *propretorul Moesiei, M. Plautius* mai strămută încă vreo sută de mii de Goți de pe malul stâng al Dunării pe malul cel drept. (*Xenopol*, pag. 122—123). Apoi „*Decebal*, deși învins, de generalul lui *Domițian, Titus Julianus*, cunoscând însă poziția Romanilor, le impune niște condiții cu totul defavorabile lor și folositoare pentru el. În aceste condiții era cea mai însemnată, că Romanii să procure Dacilor instructori și ingineri militari, cum și tot felul de măștri, prefăcând astfel în obligație din partea Romanilor sistemul pus și până atunci în lucrarea de el (*Decebal*), de a civiliza pe barbarul său popor prin cultura romană. (*Xenopol*, pag. 126).

Din cele culese din *Xenopol* vedem că Romanii au avut o înrâurire hegemonică asupra triburilor ce se aflau la nordul Dunării pe întreg șesul Banatului de azi, mai înainte de a fi răpus pe Dacii dela răsărit. Hegemonia aceasta se explică prin faptul, că Romanii mai de multe ori au trebuit să facă colonizări în părțile nordice ale Dunării și pentru asigurarea lor au făcut diferite fortificații tot pe malul drept al Dunării, ca să-i apere de desele năvăliri ale Dacilor. Iar faptul că *Decebal* a trebuit să impună Romanilor ca o condițiune principală de pace, ca să le trimită ingineri, arhitecți și maștrii, înseamnă că Dacii pe timpurile acelea erau cu desăvârșire lipsiți de oameni intelectuali în chestii tehnice. Și doar ei erau superiori tuturor triburilor vecine!

Examinând bine șanțurile romane, vedem că sunt făcute *contra* popoarelor din răsărit, adică *contra* Dacilor, cari locuiau în părțile muntoase ale Ardealului de azi.

Fără îndoială putem afirma că șanțurile romane sunt făcute de fapt de Romani, însă mai înainte de a fi subjugat pe Daci și după ce au ocupat *Pannonia* și au adus sub hegemonia lor popoarele de pe malul drept al Dunării și sunt făcute pentru apărarea acestora *contra* atacurilor Dacilor.

„Șanțurile” se compun din dâlma ridicată la 2—3 metri înălțime și din șanțul tot 2—3 metri de adânc și de vreo 10 metri lat. Șanțul este săpat la piciorul digului (dâlmei) la răsărit.

În Banatul de azi, ne spun istoricii, se perindau diferite popoare mici, de scurtă durată pe scena istoriei, cari trăiau și dispăreau în luptele continue, ce le purtau unii cu alții. Când s'a început era romană în părțile acestea, găsim multe triburi ale Geților neuniți, fiecare trib condus de câte un rege al său și toate triburile în continuă frământare între ele.

Și, ca toate popoarele mici, izolate între ele, descompuse pe triburi rivale, au fost sărace și absolut lipsite de cultură. De aceea nici nu putem presupune, că aceste triburi ar fi fost în stare să ridice întărituri pe o distanță așa de mare și în multe locuri ridicate cu multă dibăcie și complicate (la *Opațița*, în *Bacica* ș. a.) precum sunt valorile Romane. Și aceasta din simplul motiv, că le-a lipsit întâiu cultura, în al doilea rând mijloacele și în al treilea rând. — ceeace e principal — unitatea națională.

Imprejurarea că șanțurile s'au rezemat pe întărituri sistematice, (pe cetățile de pe malul Dunării, pe cetatea *Oreșaf* pe culmea *Vârșetului* ș. a.) ne face să tăgăduim orice părere ce ar atribui șanțurilor o altă origină, decât cea romană.

Numai romanii puternici, cu o cultură dezvoltată puteau să *unească* sub stăpânirea lor triburile aceste sălbatice, răzlețe și să le impună o apărare sistematică contra atacurilor dușmanilor din răsărit.

Aceste fortificații au corespuns la început, atâta timp cât dușmanul din răsărit, Dacii, trăiau și ei tot așa de împărțiți, însă numai corespundeau, când Dacii au fost uniți de mâna puternică a lui *Decebal*, care și peste Dunăre neliniștea imperiul roman. Atunci s'au început luptele cunoscute dintre Romani și Daci, care cu învingerea Romanilor și cu înfrângerea Dacilor s'a terminat, când nu a mai fost nevoie de „șanțurile romane” pentru că treceau chiar prin interiorul provinciei noi a Romanilor, prin provincia ce se întindea dela Nistru pân' la Tisa și care se numia „*Dacia felix*”.